

Hvor går statsvitenskapen?

Foredraget vil i sin helhet bli publisert i NST NR. 3-2012

Johan P. Olsen

ARENA, Universitetet i Oslo

Mange faktorer peker i retning av at statsvitenskapen fortsatt vil gå ulike steder gjennom mange og ikke nødvendigvis koordinerte prosesser. Faget vil i morgen neppe være vesensforskjellig fra i dag. Endringer i studieobjektet inviterer likevel til forskning som kan skape bedre helhetsforståelse og ha faglig integrerende effekt. Politiske brytningstider reaktiverer spørsmål om fagets identitet og teorigrunnlag, knyttet til det politisk mulige, en fornuftig og rettferdig politisk orden, og grunnleggende regler og betingelser for sivilisert samliv. Det er ikke sikkert at mulighetene blir tatt vare på. Men det er *mulig* å bygge broer, heller enn vanntette skott, mellom spesialiteter og «skoler». Statsvitenskapen *kan* videreutvikles med utgangspunkt i spennende kontroverser i faget. Tilnæringsmåter som bygger på ulike oppfatninger om politiske aktører, institusjoner og endringsprosesser, og har ulikt syn på hvilken forklaringskraft ulike analysenivåer har, kan utfylle heller enn utelukke hverandre.

Nøkkelord: brytningstider, det politisk mulige, helhetsforståelse, sivilisert samliv, spennende kontroverser.

Where is political science heading?

Several factors suggest that political science will develop in different directions through processes that are not necessarily coordinated. The discipline is unlikely to be radically different tomorrow from what it is today. However, changes in political life invite research that can contribute to theoretical integration and a more coherent academic identity. Transformative periods reactivate issues regarding what are politically possible, criteria for a reasonable and just political order, and foundational rules for civilized co-existence. It is not certain that the new opportunities will be exploited, but it is possible to build bridges rather than watertight compartments, between sub-disciplines and «schools». Political science can be developed further on the basis of interesting controversies in the discipline. Approaches based upon competing interpretations of political actors, institutions and processes of change, and with different views regarding the explanatory power of levels of analysis, can be interpreted as supplementing rather than excluding each other.

Key words: civilized co-existence, interesting controversies politically possible ,theoretical integration, transformative periods.

Jeg er nå i en aldersgruppe hvor historier om barnebarn spiller en viktig rolle. Hos ett barnebarn ga det å være professor status i en periode fordi professorer var eksperter i den Pokemon-verden han da levde i. Et annet barnebarn (da seks år) møtte meg en dag med mer enn vanlig iver. Morfar, er du professor? Jo, pensjonert, men likevel. Kan du lage en tidsmaskin? Jeg måtte innrømme at verken jeg eller andre statsvitere er særlig gode til å lage tidsmaskiner. Entusiasmen og interessen forsvant øyeblikkelig. Men spørsmålene om *hva statsvitere kan og vil og hvor faget går* ble hengende i luften. For en med en datter og svigersønn som er statsvitere og et (tredje) barnebarn som har begynt på studiet, har spørsmålet interesse også ut over det rent faglige.

Innledning

Statsvitenskapen har ikke så mye å vise til når det gjelder å forutsi hva som vil skje i fremtiden. Men noe er nokså sikkert, og noe kan man spekulere om. Jeg vil først si litt om det syn på faglige endringsprosesser jeg bygger på når jeg argumentere for at det finnes to nokså sikre svar på hvor statsvitenskapen vil gå. Deretter vil jeg diskutere forholdet mellom statsvitenskapens studieobjekt og statsvitenskapen som akademisk disiplin. Det reises spørsmål om vi står overfor endringer i politikk, politisk organisering og styring som gjør det rimelig å snakke om et veiskille og en ny æra. Så spør jeg om endringene er så omfattende at det kreves «en ny statsvitenskap for en ny verden». Avslutningsvis diskuteres spørsmålet om hvor statsvitenskapen *kan* gå. Oppmerksomheten rettes særlig mot Norge og Europa og mot statsvitenskap som forskningsfelt, idé- og analysetradisjon - endringer i akademisk identitet og teoretiske perspektiver - mer enn som utdanningstilbud og profesjonsutøvelse¹.

Om å forklare faglig utvikling

Det ville være nyttig å ha en god teori om faglig dynamikk, generelt og for ulike fagområder. Med det mener jeg et analytisk rammeverk som spesifiserer hvilke faktorer som fremmer/hemmer ulike utviklingsforløp - forholdet mellom status quo og nytenkning, stegvise og radikale forandringer, og i hvilken retning endringene skjer. Eksempler er om et fagområde er i vekst eller tilbakegang når det gjelder kunnskap, prestisje og makt, og om det vokser fram og institusjonaliseres en felles identitet og teoretisk kjerne som gjør faget mer enhetlig og integrert, eller det skjer en fragmentering og desintegrering. En slik teori finnes neppe. Men det finnes elementer av fortolkningsrammer.

---

¹ Innlegg på Statsviterkonferansen 2012, 19. april 2012 i Bergen. En takk for kommentarer til Mads Danielsen, Morten Dybesland, Morten Egeberg, Åse Gornitzka, Oddbjørn Knutsen, Stein Kuhnle, Ola Listhaug, Per Lægred, Peter Maassen, Helene Olsen, Olof Petersson, Kjell Arne Røvik, Eva Sørensen, Jarle Trondal og Arild Underdal.

Tolkning av faglig dynamikk henger sammen med syn på vitenskapens autonomi. Det vil si, om vitenskap ses som en delvis autonom institusjonell sfære med egne atferdsregler, normer, forståelsesformer, ressurser og dynamikk som modifierer eller avviser (noen) endringer i, og krav fra, omgivelsene. Eller om vitenskap ses som et biprodukt av andre institusjonelle sfærer, som politikk, økonomi og religion. Historisk og mellom samfunn har det vært store forskjeller i den relative betydningen av, og samspillet mellom, vitenskapen og samfunnsendringer som sekularisering, demokratisering og industrialisering (Clark 1983, Maassen og Olsen 2007).

Tolkninger har også variert med oppfatninger om vitenskapen og Akademiens institusjonelle egenart, det enkelte fags og den enkelte forskers autonomi. Clark hevder, for eksempel, at stegvis endring er det typiske, og at den grunnleggende tilpasningsmekanismen for Universitetet er dets evne til å bygge opp og fjerne (sub)disipliner uten å forstyrre alle andre fagområder (Clark 1983: 186, 235). Faglig utvikling blir likevel påvirket av i hvilken grad nye ideer og fag passer inn i eksisterende ordninger, og det er en tendens til å undertrykke spørsmål og funn som truer etablerte paradigmer og maktfordelinger (Kuhn 1964, Clark 1983: 213).

Det er for eksempel skilt mellom «normal vitenskap» og vitenskapelige revolusjoner og mellom dynamikken i fag som er, og ikke er, organisert rundt et enhetlig paradigme (Kuhn 1964, Ball 1976). «Paradigme» vil si relativt omfattende enighet om standarder for, og oppfatninger om, hva som er grunnleggende forskningsspørsmål, teorier, metoder, datatyper og funn, hvilke forskere og miljøer som har stor faglig autoritet, og hva som teller som faglige framgang. Det kan være konkurranse mellom skoleretninger, men uenighet avgjøres gjennom vitenskapelig rasjonalitet og kritikk og ikke gjennom maktbruk. I fag med svakt utviklede paradigmer vil det være mer søking etter akademisk identitet og samfunnsmessig rolle. Det vil være større uenighet om faglig kvalitet og hvem/hva som er ledende forskere, publikasjoner og tidsskrifter, mer diskusjon av grunnforutsetninger og nøkkelbegrep, mangel på felles språk og derfor svakere grunnlag for faglig kommunikasjon, mer vekt på partikularistiske kriterier, mindre samarbeid i grupper, mer åpenhet for påvirkninger fra nabofelter, og mindre sjanse for å stå sammen når knappe midler skal fordeles (Pfeffer 1993). Mest sannsynlig vil forandringer innen slike fag være gradvise. Fordi innovasjoner ikke spres lett i løst koblede systemer, vil endringer gjelde deler av disiplinen, mer enn ta form av faglige «gjennombrudd» og radikal endring i disiplinen som helhet.

En teori om faglig dynamikk må ta høyde for flere *ytre* faktorer. Utviklingen kan, for eksempel, bli påvirket av endringer i et fags studieobjekt og skiftende ressurstilgang som følge av større/mindre studenttilstrømming, økonomiske vekst- og nedgangstider, skiftende holdninger hos støttespillere og motstandere til forskning generelt eller spesifikke disipliner, og prioriteringer fra myndigheter og

andre finansieringskilder. En teori må også omfatte en rekke *indre* faktorer. Eksempler er trekk ved fags egendynamikk, konkurranse og konflikt på feltet, nasjonal og internasjonal faglig anerkjennelse og legitimitet, nasjonale forskningstradisjoner, kontakt med den internasjonale forskningsfronten og andre fag, forekomst av lederskikkelser og demografiske trekk som generasjonsskifter. Den relative betydningen av ytre og indre faktorer vil variere mellom politiske systemer og fagområder og endres over tid.

Listen er ment å illustrere mangfoldet av mulige endringsdimensjoner og forklaringsfaktorer. Oppblomstring av fagmiljø forutsetter sammenfall av flere faktorer – gründere, smarte og ambisiøse forskere, økonomisk og akademisk vekst og støttespillere i Akademia, forskningsråd, politikk og samfunn (Olsen 2007b, Augier og March 2011).

To nokså sikre (men foreløpige) svar

Selv en slik mangelfull analyseramme antyder to nokså sikre svar på hvor statsvitenskapen vil gå. Det ene nokså sikre, men foreløpige, svaret er at statsvitenskapen vil gå mange steder. Det andre er at faget ikke vil gå så veldig langt fra der det er i dag, i hvert fall ikke på kort sikt. Som akademisk disiplin har statsvitenskapen vært, og er fortsatt, sammensatt når det gjelder vitenskapssyn, teorigrunnlag, metoder og datakilder. Faggrensene er uklare. Spennvidden er stor. Konfliktnivået er til tider høyt, og det har ikke vært mangel på kritiske røster. Det har skjedd en differensiering i skoler og sekter (Almond 1990), noe som har ført til påstander om at statsvitenskapen har mistet felles formål og identitet. Det finnes ingen enhetlig teoretisk kjerne, samlende paradigme, eller felles oppfatninger om hva «vitenskap» betyr og impliserer (Easton 1985: 142-144). Disiplinen er blitt kalt en tragedie (Ricci 1984) og betegnet som skolastisk, innadvendt og overspesialisert, uten særlig samfunnsmessig relevans eller faglig entusiasme (Mead 2010, 2011). Selv med USA-dominans i etterkrigstiden er det betydelige forskjeller mellom nasjonale fagtradisjoner (Vallès og Newton 1991), også i studier av samme fenomen, som europeisk integrasjon (Kohler-Koch og Larat 2009).

Kritiske røster til tross – der noen har sett skadelig fragmentering og mangel på identitet og retning, har andre sett fruktbar pluralisme, vekst og utvikling. For mer enn 60 år siden skrev Stein Rokkan at «political science er ikke blitt noe fast sammentømret, enhetlig fag. Det er preget av dyptgående uenigheter og motsetninger i spørsmål om forskningsprioriteter, om metoder og om undervisningsmål. Til tross for alt dette har faget vist seg i høyeste grad levedyktig og sikret seg en stadig sterkere posisjon i det akademiske liv» (Rokkan 1957: 99). Mot slutten av 1960-tallet, da det igjen var frykt for disiplinens enhet og identitet, ble statsvitenskapen likevel sett som en veletablert disiplin i hurtig forandring og med lovende framtidsutsikter (Eulau og March 1969). Og også i nordisk

sammenheng har statsvitenskapelig kompetanse og kunnskap vært etterspurt i etterkrigstiden (Kuhnle 1986b, Underdal 2007).

Årlige rapporter om disiplinen tilstand som *Annual Review of Political Science*, andre forsøk på å beskrive *the-state-of-the-art* og utviklingstrekk (Anckar og Berndtson 1987a, Leftwich 1990, Vallès og Newton 1991, Katznelson og Milner 2002), og et økende antall håndbøker, for eksempel ti-binds serien *The Oxford Handbook of Political Science* med Bob Goodin som hovedredaktør (Goodin 2009), tyder heller ikke på at det de kommende årene vil være en klar og dominerende internasjonal trend som vil gjøre disiplinen vesensforskjellig og mer integrert enn i dag. Men det er heller ikke tegn på at faget er i ferd med å bli mindre viktig eller etterspurt. Dette hovedinntrykket av den internasjonale utviklingen gjelder også for Norden (Anckar 1987, Kuhnle 1986a, Heidar, Egeberg og Nordby 1997, Underdal 2007, Jerneck og Badersten 2010, Wendt og Åse 2010).

Mens vi venter på gode forskningsbaserte forklaringer på faglig endring, vil oppmerksomheten først bli rettet mot sammenhenger mellom endringer i statsvitenskapens studieobjekt og i faget som akademisk disiplin; endringer i politisk liv som kan påvirke hvor statsvitenskapen går.

Samspill mellom studieobjekt og faglig identitet

Aristoteles (f.384 BC) hevdet at det gode liv ikke kan oppnås dersom samfunnet ikke er godt politisk organisert og styrt (Aristoteles 1980), og i alle historisk kjente samfunnsdannelser finnes vitnesbyrd om tenkning, debatt og strid om eksisterende, mulige og ideelle organisasjons- og styringsformer. Det er dette som i vestlige samfunn er blitt kalt politikk, med referanse til den selvstyrende greske bystaten – *polis* (Rokkan 1957). Demokrati og makt har vært statsvitenskapens privilegerte felt, ikke minst i Norden (Østerud 2010, Petersson 2011), og spørsmålet om hvordan den politiske styringens kvalitet kan forstås og måles er fortsatt høyst aktuelt (Rothstein 2011).

Politisk teori har utviklet seg mer i brytningstider - perioder med ideologisk strid og politiske konfrontasjoner, hvor politikken har vært svakt integrert gjennom felles institusjoner - enn i tider hvor de grunnleggende konfliktspørsmålene har vært ansett som løste og ideologiene har vært erklært for døde. Institusjonelle sammenbrudd utløser og synliggjør politiske fenomener. Svekkede institusjoner gjør at innslaget av tilfeldige sammenfall øker. Tradisjonelle tolkninger strekker ikke til, og politiske filosofer og statsvitere har både blitt påvirket av og påvirket debatter om brennende spørsmål i sin samtid (Wolin 1960: 8).

Min argumentasjon bygger også på at sannsynligheten for politisk og faglig endring øker når meninger og tradisjoner brytes mot hverandre. Så lenge ting går som normalt, vil rutiner driver ut innovasjon og etablerte praksiser blir opprettholdt, i Akademia som i andre organisasjoner (March og

Simon 1958, Cyert og March 1963). Perioder preget av politisk borgfred bidrar til politisk-administrativ spesialisering og arbeidsdeling, med gradvise endringer innenfor en etablert institusjonell orden. Politikken preges av realisering av gitte mål og tekniske spørsmål som best kan overlates til eksperter. I brytningstider og transformasjonsperioder, når nye verdisystemer og interesser vokser fram, eller slumrende verdier og interesser blir reaktivisert, blir færre forhold tatt som gitte. Det stilles spørsmål ved etablerte sannheter, og fordi flere forhold kommer i spill samtidig reises det krav om en helhetsforståelse, om at ting må sees i sammenheng på tvers av styringsnivåer og institusjonelle sfærer (Jacobsen 1964, Olsen 2007a, 2010).

En hypotese er at relativt stabile *politiske* perioder også vil være preget av *faglig* arbeidsdeling, med oppmerksomheten rettet mot spesifikke styringsnivåer, institusjoner, prosesser, politikkområder, aktørgrupper, virkemiddel, og fordeling av goder og byrder innenfor relativt stabile forventninger og institusjonelle rammer. Transformativ periode med omprøving av grunnleggende politiske regler for fredelig sameksistens inviterer derimot til nye faglige spørsmål, perspektiv og tilnærminger. Det er mer trolig at oppmerksomheten rettes mot systemnivå; mot trekk ved den politiske orden og de normative og organisatoriske prinsippene den bygger på. Sentrale forskningsspørsmål vil dreie seg om varige temaer i statsvitenskapen knyttet til kriteriene og betingelsene for, og effektene av, en fornuftig og rettferdig politisk orden og et legitimt styresett. Man vil være opptatt av hvem som skal tilhøre et politisk fellesskap; politikkenes rolle i samfunnet, hvilke verdier, oppfatninger og forventninger fellesskapet skal bygge på; hva som skal være fellessaker (*res publica*) og felles institusjoner; hvordan autoritet, makt og ansvar skal fordeles og hvem som skal kunne snakke og handle på vegne av samfunnet; hvilken autonomi styringsnivåer, institusjonelle sfærer, grupper og enkeltindivider skal ha i forhold til et politisk sentrum med tvangsmakt; hvilke rettigheter og plikter som skal knyttes til statsborgerskapet og vanlige folks rolle i samfunnsstyringen.

Hva er så utfordringen for statsvitenskapen? Hvilke grunnleggende spørsmål ser faget det som sin oppgave å teoretisere og besvare? Ingeniøren forutsettes å gi svar på hva som er den beste tekniske løsningen, juristen hva som er legalt korrekt, økonomen hva som er økonomisk effektivt, og de skriftlærde hva som er riktig tolkning av den hellige skrift. Statsvitenskapens hovedoppgave er å klarlegge *det politisk mulige*. Det vil si, hva det kan skapes bred oppslutning om; muligheter og begrensninger for politisk handling og samfunnsstyring; og nødvendige og tilstrekkelige betingelser for akseptable og ønskelige institusjonelle ordninger. Det er også en oppgave å analysere hvordan politisk tenkning har utviklet seg historisk; diskutere spenninger i den demokratiske politikkenes verdier og moralske fundament, som forholdet mellom flertallsstyre, opplyst styre, lovstyre, friheter og rettigheter, økonomisk vekst og effektiv ressursbruk; og normativt analysere styresett og politiske doktriner om hvordan ting *bør* være for at et styresett skal kunne kalles «godt».

Nøkkelspørsmål er hvordan politisk og sosial orden er mulig i samfunn av frie individer hvor «folket» verken er et homogent, sammensveiset kollektiv eller en samling av frittsvevende enkeltindivider (Herzog 1989: 39, 206); og hvilke institusjoner som gjør det mulig å leve i sivilisert fellesskap med mangfold og konflikter det neppe finnes varige løsninger på, og som det ikke er demokratisk ønskelig å eliminere. Demokrati er en form for samfunnsstyring hvor det er utskilt en institusjonell sfære med oppgave å styre et territorium og en befolkning med begrenset bruk av vold (Huntington 1968, Crick 1983). Sivilisert samliv forutsetter akseptering av uenighet og motsetninger, men også fellesskapsfølelse og enighet om grunnleggende normative og organisatoriske prinsipper som regulerer politisk strid. Demokratisk politikk dreier seg om institusjonalisert problem- og konfliktløsning, og stabilt demokrati krever konsensus om «the nature of political struggle» (Lipset 1963: 444).

Det gjelder derfor å forstå både konfliktskapende og integrerende krefter og demokratiets mange og vanskelige balanse ganger mellom orden- endring, fellesskap-individ, konformitet-frihet, konsensus-konflikt, stat-samfunn, sentralisering-desentralisering, autoritet-legitim opposisjon, massedeltakelse-elitestyre, samarbeid-konkurransen, likhet-ulikhet, moralske prinsipper-egeninteresse, prinsippfasthet-kompromissvilje, rettigheter-plikter, styring til beste for folket-styring ved folket gjennom deltakelse og representasjon, nasjonale interesser-humanistiske verdier, og suverene stater-overnasjonale institusjoner (Olsen 2009, 2010).

Holdninger til hvilken rolle politikken skal ha i disse balanse gangene, og tiltroen til hva statsvitenskapen kan bidra med når det gjelder å definere og løse samfunnsproblem, har variert over tid og mellom ideologier. Noen har forkynt politikken primat og autonomi, som drivkraft i samfunnsutviklingen. Andre har sett politikk som et epifenomen. Eller de har holdt fram idealet om det harmoniske, konfliktløse og selvregulerende samfunn, styrt av funksjonelle eliter på grunnlag av fakta og fornuft til det felles beste, med avskaffelse av maktpolitikk og politiske partier. Det har også vært ulike og skiftende oppfatninger om kvaliteten på kunnskapsgrunnet for politisk handling, organisering og styring.

Med henvisning til utviklingen i politisk tenkning i det syttende og attende århundre, og til forsvar for den foreslåtte føderale konstitusjonen for den amerikanske republikken skrev Hamilton i 1787:

“The science of politics, however, like most other sciences, has received great improvement. The efficacy of various principles is now well understood, which were either not known at all, or imperfectly known to the ancients” (Hamilton, Jay og Madison 1787, nr. 9).

Da Tocqueville observerte det amerikanske demokratiet i 1830-årene, var imidlertid konklusjonen at det krevdes «en ny statsvitenskap for en ny verden» (Tocqueville1945, I: 7). Det samme hevdet Saint-

Simon like før. «Politikk» ble sett som vitenskapen om organisering av samfunn. Oppgaven var å utvikle en vitenskap om godt styre og god organisering av det kommende industrisamfunnet, allment fornuftige og rettferdige prinsipper som alle kunne slutte opp om, som erstatning for utdatert styring basert på status og makt (Saint-Simon 1964, 1976).

Etter andre verdenskrig var det igjen tro på at statsvitenskapen kunne bidra til en bedre verden. Aspirasjonene om vitenskapeliggjøring av politikken var ikke på høyde med Saint-Simons visjoner. Men det var tro på at faget kunne tjene demokratiet med relevant kunnskap og analyseverktøy. Ikke minst i USA ville statsvitere erstatte studier av formell-legale ordninger, a-teoretiske historiske beskrivelser og normative spekulasjoner med teoribaserte, atferdsorienterte, kvantitative studier av faktisk politisk liv, observerbar atferd og «levende institusjoner».

Det vokste også fram forestillinger om at de store endringsprosessene på 1800-tallet knyttet til industrialisering, kapitalisme, klassekonflikt, sosiale og politiske omveltninger og demokratisering hadde funnet et stabilt ekvilibrium. Etter testing av makt, med utmattelse og maktbalanse som resultat, var klassekamp erstattet av classesamarbeid, med utvikling av korporative ordninger og velferdsstaten. Den vestlige politiske idéarven var bankerott. De store ideologienes tid var forbi. De virket ikke mobiliserende. Folk var ikke styrt av velorganiserte ideologiske oppfatninger og holdninger (Bell 1960, Jost 2008). De “store alternativene”, -ismene og dikotomier som sosialisme og kapitalisme, planlegging og frie markeder, fanget ikke opp virkeligheten. De var ikke egnet som problemløser eller analyseverktøy (Dahl og Lindblom 1963: 3). I søken etter de teknisk beste løsningene ville rasjonalitet og ekspertise ta over. I 1963-utgaven av «Political Man», under tittelen «The End of Ideology?» skrev for eksempel Lipset:

“... the fundamental political problems of the industrial revolution have been solved: the workers have achieved industrial and political citizenship; the conservatives have accepted the welfare state; and the democratic left has recognized that an increase in over-all state power carries with it more dangers to freedom than solutions for economic problems” (Lipset 1963: 442-443).

Idyllen varte som kjent ikke lenge. «1968» ble symbol på venstre-opprør mot kapitalisme, markeder og offentlige autoriteter, med krav om demokratisering av alle samfunnsinstitusjoner. Konservativ uttrykte pessimisme, med utsagn om ikke-styrbarhet og behov for å gjennomtenke de grunnleggende premissene for demokratiens virkemåte (Crozier, Huntington og Watanuki 1975). Den sosialdemokratiske konsensus hadde mistet sin historiske kraft og appell (Dahrendorf 1988: 116-117). En verdensorden begynte å falle fra hverandre. Det nye klimaet var preget av individualisme, økonomisk og politisk liberalisering, økonomiens og ikke politikken primat, med krav om at politiske aktører måtte gjøre det globaliserte markeder krever. Igjen var det tiltro til et stabilt ekvilibrium -

demokratisk kapitalisme som den endelige organisasjons- og styringsform verden beveger seg mot (Fukuyama 1992).

Forestillinger om ideologienes død og at historien har retning og med nødvendighet går mot et stabilt endepunkt, har ikke fått mye empirisk støtte. Debatten og kampen om hvordan samfunnet skal organiseres pågår fortsatt, selv om industrisamfunnets ideologier og konfliktlinjer har fått konkurranse av nye ideer, interesser og motsetninger. Demokratiene strever med uløste konflikter, på leting etter akseptable kompromisser mellom motstridende, men legitime hensyn. Det er derfor viktig å studere hva politisk debatt og strid dreier seg om (Schattschneider 1960); hva som knytter folk sammen og skiller dem; om noen motsetningsforhold dominerer eller det finnes kryssende konfliktlinjer; hvilke konflikter som organiseres inn og ut av politikken; hvilke grupper som mobiliseres, og hvordan de organiserer seg.

Først diskuterer jeg om vi står overfor et veiskille og en ny æra; et oppbrudd fra en politisk orden og fremvekst av en annen, med grunnleggende endringer i staten, de representative institusjonene, statsborgerskapet, konstituerende konfliktlinjer og allianser. Deretter spørres det om utviklingen krever nye måter å forstå politikk, demokrati og makt på. Argumentet er at statsvitenskapen vil forandre seg fordi dens studieobjekt forandrer seg. Men den vil gjøre det på måter som påvirkes av fagets egenart, identitet, historie, dynamikk og ressurstilgang.

En ny politisk æra

Oppfatninger om demokratisk-legitimt styre har historisk blitt utviklet i forhold til den framvoksende europeiske statsbaserte politiske orden. Men demokratier som det norske opplever nå en brytningstid (Baldersheim, Hagtveit og Heidar 2001). «Politikkens vilkår i det nyliberale samfunn» omfatter endringer i betingelsene for offentlig myndighetsutøvelse, politikkenes innhold, og forskyvning av makt (Mydske, Claes og Lie 2007). Den politiske styringen er trent tilbake og det representative demokratiet krympet (Østerud 2010: 570). Samfunnet kan ikke fritt omformes gjennom politiske flertallsvedtak. Retten gir beskyttelse til enkeltindivider og minoriteter mer enn å virke som instrument for politisk styring og samfunnsplanlegging. Den setter grenser for hva staten kan gjøre, faktisk og normativt, og staten har på viktige punkter mistet sitt monopol over menings- og holdningsdannelsen (Graver 2000: 480). I tillegg foregår et storstilt eksperiment i politisk organisering i form av integrasjon i Europa (Bartolini 2005, Olsen 2007a, 2010, Eriksen og Fossum 2012).

Europeisering, internasjonalisering, en ny tidsånd og reformbølge i offentlig sektor har tilsammen utfordret den suverene, territoriale nasjonalstaten som dominerende form for politisk organisert

handlekraft og identitet. Mange av den Westfalske ordens byggesteiner, beskrevet i statsbyggings- og nasjonsbyggingslitteraturen (Eisenstadt og Rokkan 1973, Caramani 2004), er under press, noe som blant annet kommer til uttrykk ved at:

Territorielle grenser, som avgjør hvem som tilhører et selvstyrende folk, er blitt mer gjennomtrengelige og det er utviklet et fjerde styringsnivå (Egeberg 1980, 2006). *Evnen til å styre* et territorium, og en befolkning er redusert gjennom økende europeiske og internasjonale avhengighetsforhold, privatisering, fjerning av nasjonale hinder for økonomisk frihet, og delegering av skjønn og makt til en rekke delvis autonome offentlige organer og private aktører. *Nasjonal-staten*, som uttrykk for felles identitet og oppfatninger om passende atferd, moralske forpliktelser og virkelighetsoppfatninger er undergravet av økende kulturell og religiøs pluralisme. Det er vanskeligere å appellere til felles normer og oppfatninger om det fornuftige og rettferdige, og identitetskamp og krav om anerkjennelse er viktige innslag i politikken. *Rettsstaten*, som en legalt konstituert orden basert på lovstyre og et byråkrati med autoritet og makt bygd inn i upersonlige posisjoner, er utfordret av «governance», nettverk og myke beslutningsmetoder, med vekt på resultater, økonomi og effektivitet mer enn korrekte prosedyrer og regelfølgning.

Demokratisering omfattet massedeltakelse, inkludering av nye grupper og reduksjon av politisk ulikhet. Men den tradisjonelle modellen for representativt demokrati er svekket gjennom minkende tillit til, og interesse for, tradisjonelle former for politisk deltakelse, politiske partier, valg og institusjoner. Parlamentet er ikke nødvendigvis det privilegerte maktsenter (Schmitter og Trechsler 2004, Dogan 2005, Mair 2005). «Agentifisering» har redusert betydningen av politiske signaler (Egeberg and Trondal 2011), og det er mer problematisk å balansere institusjonell autonomi og ansvarliggjøring (Christensen and Lægneid 2005).

Velferdsstaten, som siktet mot reduksjon av sosio-økonomisk ulikhet, og som ble forankret i korporative arrangementer med institusjonalisert interessegrupperepresentasjon, er utfordret av forsøk på å bygge ned velferdstilbud og anti-korporatisme. Redusert økonomisk vekst gjør det vanskeligere å løse problemer gjennom å øke kaken som skal fordeles, og i et ideologisk klima av individualisme er prioritet gitt til individuelle valg og ansvar, markeds konkurranse og ansvarlighet overfor kunder og klienter. «Reinvented government» innebærer at offentlig sektor skal fungere mer likt (idealbildet av) private, resultatorienterte, konkurranseutsatte bedrifter (Osborn and Gaebler 1992), med nedtoning av offentlig sektors egenart.

Prosessene har vært ujevne over politiske systemer, og det har vært motstridende utviklingstrekk. Hovedtendensen er likevel at en politisk orden basert på den suverene territorielle staten er utfordret av økonomisk og politisk ny-liberalisme med tro på selvregulerende markeder, konkurranse,

nøytral ekspertise og ikke-majoritetsbaserte institusjoner. Siden årtusenskiftet, og spesielt i forbindelse med finanskrisen fra 2007-2008, er imidlertid også denne ideologien kritisert, med krav om økt offentlig regulering og koordinering. Det har skjedd blant annet som følge av økonomiske innstramninger, arbeidsløshet, nyfattigdom, økende ulikhet, sosial uro og masseprotester (Coen og Roberts 2012). Endringene dreier seg derfor ikke bare om økonomisk politikk, men om politisk-demokratisk organisering og styring, politisk fellesskap og samholdet i samfunnet.

Selv om meldinger om statens forvitring og ideologienes død synes forhastet, er det rimelig å snakke om en ustabil brytnings- og transformasjonsperiode med betydelig usikkerhet. Det er reist tvil om hvor godt etablerte politiske institusjoner og praksiser passer til mye hurtigere sosiale, økonomiske og teknologiske endringene som demokratiet er avhengig av materielt og normativt (Schmitter og Trechsler 2004). Det er konkurrerende oppfatninger om hva som skjer, og hvilke fremtidsdrømmer som kan samle oppslutning. Spørsmålet er om endringene i studieobjektet også fører til endringer i statsvitenskapen som akademisk disiplin. Er statsvitenskapen utfordret fordi staten som politisk organisasjon er utfordret?

«En ny statsvitenskap for en ny verden»

Statsvitenskapen har vært knyttet til studier av *en* spesifikk stat, sammenligning mellom stater (komparativ politikk), og samhandling mellom stater (internasjonal politikk). I et utsyn over temaer og tenkemåter som preger faget ved årtusenskiftet heter det imidlertid at «det er åpenbart at våre konvensjonelle forestillinger om den politiske sfære stadig må omprøves, nasjonalt så vel som internasjonalt». Forfatterne er opptatt av hvilke perspektiver, begreper og analysemetoder norsk statsvitenskap kan tilby til forståelse av fortid og framtid (Baldersheim, Hagtvedt og Heidar 2001: 9). Internasjonalt er det også etterlyst et nytt språk for å snakke om og analysere politikk, fordi det er blitt mindre fruktbart å bruke stat, suverenitet og nasjon som analyseenheter for teoribygging, observasjon og konklusjoner (Schmitter 2009: 51-52).

Situasjon illustrerer at perioder preget av konsensus eller ideologisk hegemoni veksler med perioder preget av ideologisk forvirring eller maktkamp. Politiske problemer, ideer og uløste konflikter kan slumre i perioder for så å dukke opp i nye versjoner. Både dagens utfordringer og løsningsforslag er historisk velkjente. Ideene bak europeisering, internasjonalisering, ny-liberalismen og New Public Management er for eksempel i begrenset grad «nye». Ideen om at det representative demokratiet skal stilles på autopilot, at staten skal binde seg til prinsipper og regler for å skape forutsigbarhet og handlingsrom for private aktører, har lange historiske røtter. Saint-Simons reformprogram er, for eksempel, relevant også 200 år etter det ble skrevet (Saint-Simon 1964, 1976). Nasjonalstatene var for små. Det var behov for større territoriale enheter og europeisk integrasjon. Fellesinteressene

ville bli best ivaretatt av funksjonelle eliter. Samfunnet skulle i stor grad være selvstyrende og selvkorrigerende. Prioritet skulle gis til de produktive – de som produserer nyttige ting. Offentlige myndigheter skulle være tilbakeholdende. De skulle ikke kommandere, men administrere på grunnlag av rasjonell, instrumentell kunnskap og sikre at produksjonen fikk foregå uforstyrret og effektivt:

«... the sole aims of our thoughts and our exertions must be the kind of organization most favourable to industry – industry understood in the widest sense, including every kind of useful activity, theoretical as well as practical, intellectual as well as manual. The kind of organization most favorable to industry consist in a government in which the political power has no more force or activity than is necessary to see that useful work is not hindered” ... “ Governments will no longer order men about; their functions will be limited to ensuring that useful work will not be hindered” (Saint-Simon 1964: 70, 71).

I hvilken grad vil så endringer i studieobjektet få konsekvenser for statsvitenskapen som akademisk disiplin? Har statsvitenskapen behov for, og evne til, å tilpasse seg til endringene i politisk liv og dekke nye kunnskapsbehov? Kan faget bidra med analyseskjemaer og forklaringsmodeller som fanger opp hovedtrekkene i samfunnsutviklingen? Fordrer det revurdering av grunnleggende forskningsspørsmål, antakelser, tilnæringsmåter og begreper?

Mitt syn er at den politiske utviklingen skaper spennende utfordringer for statsvitenskapen. Endringer i studieobjektet – politikk, politisk organisering og styring – gir en sjanse for faglig fornyelse og utgjør ikke en trussel. Selv om samfunnsendringene ikke bestemmer den faglige utviklingen, skaper de en *gylden mulighet* for nytenkning om fagets identitet, teorigrunnlag og samfunnsoppgaver, med mulige gjennombrudd for nye perspektiver og tilnæringer. Europa er i en brytningstid med potensiale til å svekke påstander om at statsvitenskapen vil gå mange steder og ikke langt fra status quo. Økonomiske innstramninger kan også bidra til krav om helhetsforståelse. Men det er neppe behov for «ny» statsvitenskap. Faget har teoretiske og begrepsmessige ressurser egnet til å analysere også transformasjonsperioder (Olsen 2007a, 2010). Men det er likevel viktig å tenke gjennom fagets grunnleggende antakelser om politiske aktører, handling, organisering og dynamikk og hvor statsvitenskapen *kan* gå.

Hvor kan statsvitenskapen gå?

Om mulighetene den politiske utviklingen skaper vil bli utnyttet, avhenger av både ytre og indre faktorer, også hvordan statsviterne selv forholder seg og hva det kan skaffes ressurser til. Om mulighetene *bør* utnyttes, overlater jeg til de unge, sultne i faget. Men jeg vil nevne noe som *kan* gjøres.

HANDLINGSROMMET. Sterk vekst i etterkrigstiden har for mange fag ført til spesialisering og fragmentering. Universitetsinstituttene er blitt større, mer heterogene, mer konfliktfylte og med mindre identifikasjon med helheten (Smelser 2012). En analyse av norsk statsvitenskap sier også at utviklingen fram til begynnelsen av 1970-årene var mer bestemt ut fra fagets premisser og teoriutvikling, for deretter å bli mer påvirket av et nytteperspektiv, behov og krav fra forskningsmiljøenes omgivelser (Kuhnle 1986b: 67). Økende studenttall har bidratt til at gjennomsnittsstudenten tenker mer «matnyttig» og etterspør kunnskap som er relevant i en yrkessammenheng, mer enn et helhetlig teoretisk perspektiv. Økt vekt på en problemdreven utvikling, som når daværende forsknings- og høyere utdanningsminister Tora Aasland så for seg at «gamle merkelapper og faglige inndelinger blir mindre relevante enn tidligere» (Time 2012), vil heller ikke virke faglig integrerende. Statsvitenskapen vil trolig kunne gjøre det bra i forhold til policy- og sektororganiserte tverrfaglige programmer. Men ytre ressursavhengighet bidrar ofte til mindre vilje til å ta risiko, mer forsiktige problemvalg og mer konservative vurderingskriterier og atferdsregler (Hackett 1990).

For å forutsi framtidig ressurstilgang til et fag trengs informasjon om hvem som påvirker hvilke fag som opprettes eller legges ned, styrkes eller svekkes, og om noe gammelt må forsvinne hvis noe nytt etableres. Det kreves innsikt i akademiske og politiske prioriteringer og skiftende vurderinger av hva som er nyttig for samfunnet eller spesielle grupper. I sin tur fordrer det informasjon om beslutninger i politiske og administrative organer, universitet, forskningsråd og andre nasjonale og internasjonale finansieringsinstitusjoner; så vel som om økonomisk utvikling og endringer i økonomiske rammer.

Det er ikke mulig å gå i detalj om disse spørsmålene her. Men det er ikke rimelig å forvente sterk vekst for statsvitenskapen. Faget trues heller ikke av nedlegging eller store innskrenkninger, selv om det er kommet signaler om redusert finansiell støtte til samfunnsfagene i land som USA og Storbritannia. I Norge har veksten vært drevet av studenttilgang og yrkesmuligheter, mer enn av at faget har bidratt til å løse spesifikke samfunnsproblemer eller har hatt støtte av sterke pressgrupper. Studenttilgangen vil være en nøkkelfaktor også i framtiden. Samtidig har faget en stor potensiell ressurs i en voksende skare av yrkesutøvere med statsvitenskapelig eksamen, både i form av erfaringer og kunnskaper og når det gjelder støtte i prioriteringsprosesser. Statsvitenskapen kan likevel få ressursproblem på grunn av demografiske tilfeldigheter, med stor naturlig avgang i en periode hvor stillinger ikke nødvendigvis videreføres.

Overføring av nasjonale forskningsmidler til det europeiske nivå vil ikke hjelpe faget. Det måtte mobilisering av forskere og brukere til for at samfunnsfag og humaniora kom med i EUs nye rammeprogrammet for forskning og innovasjon (Nytt om EU-forskning 2011: 4-6). Og mens sosio-

økonomisk forskning er akseptert, er min erfaring at «politikk» i EU er et fyord som knyttes til strid mellom medlemsland. Prioritering av forskning om politikk er derfor lite sannsynlig, til tross for EUs demokratiske underskudd og synkende legitimitet. Interessen for disse spørsmålene er imidlertid større i Det europeiske forskningsrådet enn i EU generelt.

Hva så med *faginterne* forhold? Statsvitenskapen er et ungt fag i Norge (universitetsfag med eksamenstilbud fra 1947, eget institutt ti år senere og første professorat i 1965). Ut fra internasjonale evalueringer og rangeringer framstår norsk statsvitenskap som ujevn, solid empirisk, men ikke særlig teoretisk nyskapende (Hix 2004, Norges Forskningsråd 2004). Etter en startfase med juridisk-historisk fadderskap var norsk statsvitenskap lenge først og fremst politisk sosiologi. De siste tiårene har økonomiske rasjonalitetsmodeller hatt en sentral rolle både i praktiske reformer og statsvitenskapelige analyser. Men motforestillingene har også vært mange (Green og Shapiro 1996). Tradisjonen tro har statsvitere tatt utgangspunkt i ulike analysenivåer. Forklaringskraft har vært lokalisert i aktører, institusjoner og samfunn.

Status quo-holdninger står sterkt. Frykten for hegemoni for en «skole» og faglig imperialisme har vært sterkere enn frykten for fragmentering, og etter Stein Rokkans bidrag fra slutten av 1950-tallet (Rokkan 1957, 1958, 1972) har ingen formulert et program for disiplinen som helhet. Teoretisk og metodologisk integrering har ikke vært sett som mulig eller ønskelig. Rokkan skrev at «innenfor et så vidt og variert forskningsfelt kan det ikke bli tale om noen metodologisk ensretting: problemet er nettopp å finne frem til de kombinasjoner av tilnæringsmåter som gir de fruktbarste synspunkter og de sikreste resultater innen hvert enkelt område» (Rokkan 1957: 101). 60 år senere skrev Underdal: «Den tanke at norsk statsvitenskap bør velge *ett* spor bør knapt tenkes; tvert imot kan mangfold i mange henseende stimulere utvikling av faget selv og gi bredere kontakt og mer samhandling med myndigheter og samfunn» (Underdal 2007: 257). Også internasjonalt er det advart mot at disiplinen streber mot et felles paradigme (Schmitter 2009). Mangfold er antatt å styrke fagets tilpasnings- og overlevelsessevnen (Anckar og Berndtson 1987b).

Statsvitenskapen er splittet langs flere dimensjoner. Det har for eksempel vært spenninger mellom idealet om en generaliserende vitenskap på leting etter universelle mønster og deduktive forklaringer og kontekstuelle forklaringer hvor effekten av variable er begrenset i tid og rom. Amerikansk etterkrigsdominans har hatt en sammenbindende kraft ved at funn fra USA ofte er blitt antatt å gjelde også for andre land. Men i den grad USAs rolle som supermakt svekkes, og statsvitenskapen påvirkes mer av erfaringer utover USA og Vest-Europa, vil det trolig bli mindre tiltro til universelle forklaringer. På den ene side vil det bli stilt spørsmål ved etablerte sannheter og skapt større usikkerhet om sammenhenger i politikken. På den annen side vil konkurrerende verdi- og

virkelighetsoppfatninger og erfaringer skape mer variasjon og nye analysemuligheter, noe som kan gi økt bevissthet om normative antakelser og faktiske sammenhenger.

Det har også vært ulike holdninger til fagets anvendelse i samfunnet. Politiske reformprosesser er studert, og viktige sammenhenger er påvist når det gjelder betingelser for bevisst design og reform og effekter av ulike institusjonelle arrangement. Det at bygging og reformering av institusjoner ses som et middel til å møte problemer når det gjelder for eksempel klima, sikkerhet, helse og velferdsspørsmål, skaper et mulighetsrom. Men ofte gjennomføres reformer uten bruk av tilgjengelig kunnskap om hvordan institusjoner formes, virker og endres, og statsvitenskapen har i begrenset grad blitt en arkitektonisk disiplin, slik Aristoteles ønsket (Egeberg 1984, Olsen 1986, 1988, Lægreid og Olsen 1993). Mens ingeniører trenes til å finne løsninger, har statsvitenskapen vært mer opptatt av å definere problemer. Følelsen av faglig ansvar for å bidra til å løse samfunnsproblemer har blitt motvirket av frykten for å bli løpegutter for makthavere og ressurssterke grupper. Statsvitenskapen skal bidra til sosial forbedring gjennom opplysning og ikke «social engineering». Faget skal yte kritikk og ikke råd (Anckar 1987: 82). Utfordringen for faget er imidlertid å være samfunnsrelevant uten å miste sin integritet, distanse og kritiske sans i forhold til makthavere. Kanskje vil kravet om en arkitektonisk disiplin komme fra «praktikerne», med spørsmål om faget gir et kunnskapsgrunnlag som skiller statsvitenskapen fra andre utdanninger og profesjoner?

Sammenfattende peker flere faktorer i retning av status quo. Begrenset interesse for forskning om for eksempel europeisk integrasjon tyder på at endringer i studieobjektet ikke nødvendigvis fører til stor faglige oppmerksomhet. Ressurstilgangen vil i Norge neppe bli så redusert at den med nødvendighet framtvinger mer helhetssyn i et splittet fag. Mye er også vunnet gjennom vekst og arbeidsdeling. Men spørsmålet er om spesialiseringen har gått så langt at forståelsen av hvordan politikken virker som en helhet, er i ferd med å gå tapt. Mitt syn er at et fag som studerer «det politisk mulige», også bør interessere seg for «det faglige mulige», ideer (de fleste) statsvitere kan enes om. Dersom vi forstår de underliggende dynamikkene i politikk og fag, finnes det også interessante faglige utviklingsmuligheter.

HVA KAN GJØRES? Det at Norge er lite og oversiktlig, med kort avstand mellom styrende og styrte og relativt stor åpenhet, gjør det lettere å studere helhetsspørsmål. Til det trengs prosjekter og programmer organiserte rundt sammenbindende spørsmål, på tvers av spesialiteter og med god tverrfaglig og internasjonal kontakt. Sjansen for å få noen til å ta lederskap vil øke dersom søking etter forskningsmidler og rapportering blir enklere. Med et økende antall læresteder, vil det også være nyttig å diskutere om det finnes elementer av en statsvitenskapelig «kanon» som kan motvirke tendensen til prioritering av egenprodusert pensumlitteratur. Det gjelder ikke minst

doktorgradsundervisningen, hvor Norge har mye å lære av samarbeidet i statsvitenskap og offentlig administrasjon mellom universitetene i Nederland (International Peer Review Committee 2011).

Når det gjelder *teoriutvikling*, er det naivt å tro at statsvitenskapen i overskuelig framtid vil samles om ett paradigme. Statsvitenskapen har tradisjon for å låne fra andre disipliner - teologi, politisk filosofi, jus, historie, sosiologi, psykologi, og økonomi - og ulike låneperioder har satt sine spor i disiplinen. Også i dag blir det argumentert for at «det politiske» ikke er spesielt, og at statsvitenskapen ikke er en klart avgrenset, selvstendig disiplin. Faglig utvikling avhenger derfor av å se utenfor disiplinen og låne fra nabo-disiplinene (Keating 2009). Mitt syn er det motsatte. Selvsagt skal statsvitenskapen ha god kontakt med nabo-disipliner. Men det må skje uten at faget mister sin faglige identitet og kontakt med sine røtter.

Mens statsvitenskapen er splittet, er det splittelse innen en vestlig historisk samtale og tradisjon for politisk tenkning, språk og forståelsesformer. Tradisjonen har stilt krav til dem som har villet delta om å følge nedarvede regler og bruksmåter og forholde seg til grunnleggende antakelser, innsikter og kunnskapstilfang (Wolin 1960: 22-27). Det er relativ stor enighet om *hva* som skal studeres. Størstedelen av faget har vært knyttet til studier av atferd i, og i forhold til, det representative demokratiets grunnleggende institusjoner. Konkurrerende visjoner, for eksempel statsvitenskap som studiet av alle former for maktutfoldelse i samfunnet, har hatt begrenset oppslutning.

Utfordringen er å finne tilbake til de store og varige teoretiske kontroverser i studiet av politikk. Det burde ikke være naivt å tro at statsviter evner å føre en samtale om hvor faget kan og bør gå, og ett mulig skritt i retning av faglig integrasjon er å akseptere som legitimt et begrenset sett av konkurrerende forklaringsmåter. Mitt argument er at kunnskap om et repertoar av antakelser når det gjelder politiske aktører, institusjoner og endringsprosesser, brytninger mellom tilnæringsmåter, kombinert med detaljerte empiriske beskrivelser, kan ha sammenbindende kraft og bidra til felles faglig identitet (Olsen 2010: Del III). Her er noen eksempler:

Aktørsyn. I moderne demokratier knyttes «politikk» til menneskelig vilje, forståelse og kontroll over samfunn og natur; til forsøk på å skape det ideelle samfunn eller fjerne samfunnsdefekter gjennom felles problem- og konfliktløsning. Mens en velkjent hersketeknikk er å si at noe er nødvendig, forutsettes det i studiet av politikk som oftest at det finnes alternativ. Det er likevel uenighet om hva som driver politisk handling og om rommet for menneskelig frihet, målbevisst handling, refleksjon, kreativitet, skjønn og samtale. Homo politicus kommer i mange varianter basert på ulike oppfatninger om menneskelig natur, motivasjon og evner. Viktige skiller går mellom det å se aktører som (1) statiske og universelle eller skiftende og kontekstavhengige, (2) mer eller mindre intensjons- og formålsorienterte og (3) identifisert med enheter av ulik størrelse.

Man kan starte med å postulere et universelt og statisk aktørsyn. Zoon politicon handler som medlem av et politisk fellesskap og ut fra felles ideer om fornuft, etikk og det felles beste. Homo sociologicus følger regler, internaliserte eller drevet av forventninger i omgivelsene. Homo economicus er en autonom beslutningstaker som forfølger egeninteresser ut fra kalkulert, forventet nytte. Homo biologicus legger vekt på instinkter, drifter, gener eller nevro-prosesser. I tillegg har veksten i formelle organisasjoner ført til interesse for «organisasjonsmennesket» som handler ut fra tanke- og handlingsmodeller formet av de organisasjoner/institusjoner og posisjoner aktørene virker innenfor (Whyte 1956, March og Simon 1958). Et alternativ er å anlegge et utviklingsperspektiv som forutsetter at aktører er forskjellige, og at de utvikler seg intellektuelt og moralsk (Mill 1962, March og Olsen 1995). Dette fører til spørsmål om hvor og hvordan folk (statsvitere inkludert) får sine identiteter, verdier, interesser, holdninger og oppfatninger; hvordan for eksempel gode samfunnsborgere og demokrater konstitueres og formes gjennom oppdragelse, utdanning, yrkesutøvelse, offentlig samtale og politisk deltakelse.

Forutsetninger om intensjonalitet står sterkt i statsvitenskapen. Et konkurrerende syn er en temporal logikk med vekt på tilfeldige sammenfall i tid (Cohen, March og Olsen 1972), utviklet i forlengelse av ideer om begrenset rasjonalitet, tid og energi som knappe ressurser, og skepsis til modeller som forutsetter at politiske aktører er perfekt rasjonelle og kontinuerlig politisk aktive. Type intensjonalitet varierer også mellom aktører drevet av en konsekvenslogikk med nyttekalkulasjon, en regeldreven logikk basert på felles prinsipper om hva som er rett og galt, rettfærdig og urettferdig for ulike aktører og situasjoner (March og Olsen 1989), og en argumenterende og begrunnende logikk (Eriksen 1999).

Politiske aktører identifiserer seg også med ulike enheter. Homo economicus kan, for eksempel, kalkulere forventet nytte for seg selv eller for ulike små eller store enheter. Regeldrevne aktører kan følge demokratiske prinsipper og lover, eller regler knyttet til en spesifikk institusjon, profesjon, religion, (sub)kultur eller sosial gruppe. Mye gjenstår før vi forstår betingelser for at ulike aktørsyn og handlingslogikker skal være fruktbare for å analysere politisk handling (March og Olsen 1998). Poenget er at det for statsvitere kan være fruktbart å kjenne et repertoar av aktørsyn, heller enn å postulere *a priori* ett spesifikt syn.

Institusjonssyn. I moderne demokratier er det relativ bred enighet om at institusjoner skaper en viss orden og kontroll, og at de rutinemessig produserer visse forutsigbare og ønskede utfall. Konkurrerende tilnærminger bygger imidlertid på ulike oppfatninger om hvilken betydning politiske institusjoner har i organiseringen av samfunn - hvilke effekter de har, prosessene de virker gjennom

og endring skjer, og i hvilken grad og hvordan menneskelig fornuft og erfaringer kommer til uttrykk i utformingen av institusjoner.

Rasjonelle aktørmodeller analyserer institusjoner som ekvilibrium i individuelle valg og bytteprosesser med sikte på gjensidige fordeler. Institusjonene er mulighets- og incentivstrukturer for effektiv aggregering av individuelle preferanser til kollektive vedtak. Institusjonene påvirker aktørenes nyttekalkulasjoner, men ikke aktørene. Sosiologiske tilnærminger ser politiske institusjoner som biprodukt av makro-økonomiske, teknologiske og sosio-kulturelle samfunnsprosesser. Institusjonene gjenspeiler ledende ideer, interesser og maktforhold i samfunnet. Institusjonelle tilnærminger, i den tradisjon jeg tilhører, tillegger institusjonene en viss autonomi, egendynamikk og selvstendig forklaringskraft. Institusjonene gir regler og rutiner for atferd. De gir normative og kausale ideer som forklarer og rettferdiggjør regler og praksiser, og ressurser som gjør det (mer eller mindre) mulig å leve opp til reglene. Institusjonene konstituerer og former aktører og gir rammer for deltakelse, læring og tilpasning (March og Olsen 1984, 1989, 2006, Olsen 1985).

Interesse for politikken organisatoriske basis er også et særtrekk ved den retningen i norsk statsvitenskap som, med utgangspunkt i organisasjonsteori, ble initiert av Knut Dahl Jacobsen (Jacobsen 1964, Olsen 1978, 1983, 1988, 2007b, March og Olsen 1989, Lægreid og Olsen 1993, March 1997, Røvik 1998, 2007, Egeberg og Lægreid 1999, Christensen og Lægreid 2004, Christensen et al. 2007, Sverdrup og Trondal 2008, Roness og Sætren 2009). Hovedspørsmål er hvordan ulike institusjoner påvirker folks livsjanser og bidrar til et legitimt styresett. I den demokratiske standardfortellingen er «demokrati» og «byråkrati» skjønnet og uhyret. Valgkanalen, med fokus på valg, stemmer, partier og lovgivning, har normativt hegemoni. I empiriske studier framstår imidlertid den offentlige forvaltningen som et sted hvor det politisk, administrativt, juridisk, økonomisk og teknisk mulige sys sammen til konkrete program og tjenester i møtet med praktiske utfordringer. Administrative institusjoner og staber påvirker politikktforming, forberedelse og gjennomføring av vedtak og dermed hvem sine verdier, interesser og virkelighetsoppfatninger som ivaretas (Jacobsen 1964, Bleiklie 1985, Olsen 2007b). Administrasjonens politiske rolle skjules imidlertid ofte bak dikotomien «politikk»-«administrasjon», noe som er problematisk i dagens Europa hvor politikk utformes i en rekke ikke-majoritetsbaserte institusjoner.

Ulike institusjoner former aktører til bærere av ulike verdier, interesser, virkelighetsoppfatninger og aspirasjonsnivå; med skiftende roller for politiske partier, interesseorganisasjoner, utdanningsinstitusjoner, massemedier, konsulentfirmaer osv. Demokratier synes mer effektive når det gjelder å artikulere krav, enn å tilfredsstille dem; og når demokratier stilles overfor forventninger som overgår yteevnen, følger de ofte Bøygens råd om å gå utenom. Samtidige krav om flere og bedre

offentlige tjenester og lavere skatter har fått mange land til å låne penger eller skjule service-reduksjon bak et effektiviseringspråk. Demokratier har derfor behov for å beskytte seg mot oppgaver de ikke kan makte (Schattschneider 1960: 140). Hvis de ikke klarer å leve opp til borgernes forventninger, kan et alternativ være at borgerne i fellesskap senker aspirasjonsnivået. Spørsmålet er hvilke institusjoner som kan fremme en slik løsning.

Poenget er at det er viktig for statsvitere å kjenne ulike tolkninger av institusjoner. Moderne demokratier er sammensatt av komplekse, sedimenterte lag med kombinasjoner av institusjoner basert på konkurrerende normative og organisatoriske prinsipper. En utfordring er å finne kombinasjoner som gir en akseptabel balanse mellom folkelig deltakelse, representativitet, friheter og rettigheter, styringsevne og legitim utøvelse av autoritet. I den sammenheng kan det være nyttig å forstå ulike prosesser institusjoner virker og samvirker gjennom; noe som kan bidra til å klargjøre gyldighetsområdet for konkurrerende tilnæringsmåter og forutsetninger.

Endringssyn. Ordnete endringsprosesser er et av demokratiets kjennetegn, og politisk debatt og strid er viktige dynamiske krefter i samfunnsutviklingen. Demokratiene er alltid «underveis», og det er ikke belegg for å anta at *en* type politisk orden eller institusjon (demokrati, nasjonalstaten, parlamentet, loven, det sivile samfunn, markedet) vil ha evigvarende normativt og faktisk hegemoni. Siviliseringsprosesser innebærer perfektjonering av både mennesker og institusjoner, med behov for å analysere hvordan orden skapes og brytes ned gjennom forming (sosialisering) av individ og institusjonalisering av fellesskap (Mill 1861, Elias 1939, Selznick 1992, March og Olsen 1995). Det finnes også et repertoar av tolkninger av hvordan og hvorfor grenser for politiske fellesskap dannes og oppløses og politiske system får og mister struktur og senterdannelse (March og Olsen 1998); hvordan politiske ordener erstatter eller supplerer hverandre gjennom institusjonalisering og de-institusjonalisering, rutinisering og politisering, integrering og desintegrering, legitimering og de-legitimering.

Rasjonelle modeller ser politikken organisering som produkt av, og instrument for, identifiserbare aktører. Endringer gjenspeiler konsensus eller preferansene til en vinnende koalisjon, eller de er et resultat av konkurransebasert funksjonell utvelgelse. Sosiologiske tolkninger legger vekt på historisk-organiske prosesser. De understreker at nyttebaserte former bare består så lenge omstendighetene og nyttekalkulasjonene er gunstige. Styrings- og organisasjonsformer er mer varige når de er forankret i en opplyst og suveren folkevilje; opplevelse av tilhørighet og fellesskap og de grunnleggende tenke- og vurderingsmåter og vaner som binder et folk sammen (Tocqueville 1945, I: 433, 435). En institusjonell tilnærming forutsetter institusjonell autonomi, egendynamikk og «historisk ineffektivitet», i betydningen at politikken organisering ikke lett finner ekvilibrium

gjennom tilpasning til aktørers preferanser eller endringsprosesser i omgivelsene (March og Olsen 1989).

Forestillingen om en rettlinjert og lovmessig utvikling, for eksempel mot større politiske enheter, demokratisering, sekularisering, sentralisering eller byråkratisering, har begrenset empirisk støtte. Historien gir derimot mange eksempler på endring gjennom felles problemløsning og reform, erfaringsbasert læring, diffusjon, og maktkamper som ender i kompromiss, seire og nederlag, revolusjon eller krig. Listen er igjen bare ment å være illustrerende. Det er behov for å studere i detalj hvordan ulike endringsprosesser samvirker og motvirker hverandre. Men argumentet er også her at det er fruktbart å ha oversikt over et repertoar av endringssyn og klargjøre deres gyldighetsområder, mer enn ensidig å forutsette en dominerende endringsprosess.

Avslutningsvis: Statsvitenskapen vil fortsatt gå ulike steder gjennom mange og ikke nødvendigvis koordinerte prosesser. Faget vil i morgen neppe være vesensforskjellig fra i dag. Endringer i studieobjektet inviterer likevel til forskning som kan skape innovasjon, helhetsforståelse og ha faglig integrerende effekt. Brytningstider reaktiverer spørsmål om fagets identitet og teorigrunnlag, knyttet til det politisk mulige, kjennetegn ved en fornuftig og rettferdig politisk orden, og grunnleggende regler og betingelser for sivilisert samliv – med hvem og med hvilken felles dagsorden og hvilke institusjoner.

Det er ikke gitt at mulighetene blir tatt vare på. Men det *er mulig* å bygge broer, heller enn vanntette skott, mellom spesialiteter og «skoler». I diskusjonen om hva som er sentrale, forskbare spørsmål, fagets teoretiske kjerne og faktagrunnlag, *kan* statsvitenskapen ta utgangspunkt i spennende kontroverser i faget. Statsvitenskapen *kan* videreutvikles gjennom enighet om hva man er uenige om; med konkurranse og samarbeid mellom tilnæringsmåter som bygger på ulike oppfatninger om politiske aktører, institusjoner og endringsprosesser og ulikt syn på hvilken forklaringskraft ulike analysenivåer har. Polemikker i faget *kan* virke samlende gjennom å utvikle felles innsikt om betingelser for at ulike forutsetninger, teoriansatser, metoder og datatyper vil være fruktbare. Det å undersøke hvordan tilnæringsmåter kan utfylle heller enn utelukke hverandre, krever imidlertid faglig selvtillit, gjensidig respekt og møteplasser for faglig samtale på tvers av spesialiteter.

Litteratur

- Almond, G. A. 1990, *A Discipline Divided. Schools and Sects in Political Science*. Newbury Park: Sage.
- Anckar, D. 1987, Political Science in the Nordic countries. In D. Anckar og E. Berndtson (red.), *The Evolution of Political Science. International Political Science Review* 8 (1), Special issue: 73-84.
- Anckar, D. og E. Berndtson (red.) 1987a, *The Evolution of Political Science. International Political Science Review* 8 (1): Special issue.
- Anckar, D. og E. Berndtson 1987b, Introduction. In D. Anckar og E. Berndtson (red.), *The Evolution of Political Science. International Political Science Review* 8 (1): Special issue: 5-7.
- Aristoteles 1980, *Politics*. Harmondsworth: Penguin.
- Augier, M og J. G. March 2011, *The Roots, Rituals, and Rhetorics of Change. North American Business Schools After the Second World War*. Stanford CA: Stanford Business Books.
- Baldersheim, H., B. Hagtvedt og K. Heidar (red.) 2001, *Statsvitenskapelig utsyn. Politiske tema og tenkemåter i en oppbruddstid*. Kristiansand: Høyskoleforlaget.
- Ball, T. 1976, From paradigms to research programs: toward a post-Kuhnian political science. *American Journal of Political Science* XX (1): 151-177.
- Bartolini, S. 2005, *Re-Structuring Europe: Centre Formation, System Building and Political Structuring Between the Nation State and the European Union*. Oxford: Oxford University Press.
- Bell, D. 1960: *The End of Ideology. On the Exhaustion of Political Ideas in the Fifties*. Glencoe IL: Free Press.
- Bleiklie, I. et al. 1985, *Politikkens forvaltning*. Bergen: Universitetsforlaget.
- Caramani, D. 2004, *The Nationalization of Politics. The Formation of National Electorates and Party Systems in Western Europe*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Christensen, T. og P. Lægreid 2004, Public administration research in Norway: Organization theory, institutionalism and empirical studies in a democratic context. *Public Administration* 83 (3): 679-690.
- Christensen, T. og P. Lægreid 2005, Regulatory agencies. The challenges of balancing agency autonomy and political control. *Governance* 20: 499-520.
- Christensen, T., P. Lægreid, P. G. Roness og K. A. Røvik 2007, *Organization Theory and the Public Sector. Instrument, Culture and Myth*. London: Routledge.
- Clark, B. 1983, *The Higher Education System. Academic Organization in Cross-National Perspective*. Berkeley: University of California Press.
- Coen, D. og A. Roberts 2012, Introduction to special issue. *Governance* 25 (1): 5-9.
- Cohen, M. D., J. G. March og J. P. Olsen 1972, A garbage can model of organizational choice. *Administrative Science Quarterly* 17: 1-25.

- Crick, B. 1983 [1962], *In Defence of Politics*. Harmondsworth: Penguin.
- Crozier, M. J., S. P. Huntington og J. Watanuki 1975, *The Crisis of Democracy. Report on the Governability of Democracies to the Trilateral Commission*. New York: New York University Press.
- Cyert, R.M. og J.G. March 1963, *A Behavioral Theory of the Firm*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall. 2nd ed. 1992, Oxford: Basil Blackwell.
- Dahl, R.A. og C.E. Lindblom 1963 (paperback) [1953], *Politics, Economics, and Welfare*. New York: Harper Torchbooks.
- Dahrendorf, R. 1988, *The Modern Social Conflict. An Essay on the Politics of Liberty*. London: Weidenfeld og Nicolson.
- Dogan, M. 2005, Erosion of confidence in thirty European democracies. *Comparative Sociology* 4 (1-2): 11-53.
- Easton, D. 1985, Political Science in the United States. *International Political Science Review* 6 (1): 133-152.
- Egeberg, M. 1980, The fourth level of government: on the standardization of public policy within international regions. *Scandinavian Political Studies* 3: 235-248.
- Egeberg, M. 1984, *Organisasjonsutforming i offentlig virksomhet*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Egeberg, M. 2006, *Multilevel Union Administration. The Transformation of Executive Politics in Europe*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Egeberg, M. and J. Trondal 2011, EU-level agencies: new executive centre formation or vehicles for national control? *Journal of European Public Policy* 18 (6): 868-887
- Eisenstadt, S. N. og S. Rokkan (red.) 1973, *Building States and Nations*. Beverly Hills: Sage.
- Elias, N. 1982 [1939], *The Civilizing Process: State Formation and Civilization*. Oxford: Basil Blackwell.
- Eriksen, E. O. 1999. Towards a logic of justification. On the possibility of post-national solidarity. I M. Egeberg og P. Lægreid (red.): *Organizing Political Institutions*: 215-244. Oslo: Scandinavian University Press.
- Eriksen, E.O. og J.E. Fossum (red.), *Rethinking Democracy and the European Union*. Milton Park: Routledge.
- Eulau, H. og J. G. March 1969, *Political Science*. Englewood Cliffs NJ: Prentice Hall.
- Fukuyama, F. 1992, *The End of History and the Last Man*. New York: Free Press.
- Goodin, R.E. 2009, *The Oxford Handbook of Political Science*. Oxford: Oxford University Press.
- Graver, H.P. 2000, Mellom individualism og kollektivism – forvaltningsretten ved inngangen til et nytt århundre. *Lov og Rett* 8: 451-482.

- Green, D. og M. Shapiro 1996, *Pathologies of Rational Choice. A Critique of Applications in Political Science*. New Haven: Yale University Press.
- Hackett, E. J. 1990, Science as a vocation in the 1990s. The changing organizational culture of academic science. *Journal of Higher Education* 61 (3): 241-279
- Hamilton, A., J. Jay and J. Madison 1964 [1787], *The Federalist Papers*. New York: Pocket Books.
- Heidar, K., M. Egeberg og T. Nordby (red.) 1997, Statsvitenskap 50 år! *Norsk Statsvitenskapelig Tidsskrift* 13 (3): Spesialnummer.
- Herzog, D. 1989, *Happy Slaves. A Critique of Consent Theory*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Hix, S. 2004, A global ranking of political science departments. *Political Studies Review* 2: 293-313.
- Huntington, S. P. 1968, *Political Order in Changing Societies*. New Haven: Yale University Press.
- International Peer Review Committee appointed to evaluate Netherlands Institute of Government 2006-2011. Final Report, 2011.
http://www.eur.nl/fileadmin/ASSETS/fsw/nig/Archive/Definitieve_IPRC_rapport_15_11_2011_met_brief.pdf.
- Jacobsen, K. D. 1964, *Teknisk hjelp og politisk struktur*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Jerneck, M. og B. Badersten (red.) 2010, *Kontraster och nyanser. Svensk statsvetenskap i brytningstid*. Lund: Statsvetenskaplig Tidsskrift/Media-Tryck.
- Jost, J. T. 2008, The end of the End of ideology, *American Psychologist* 61 (7): 651-670.
- Katznelson, I. og H. V. Miller (red.) 2002, *Political Science. State of the Discipline*. New York: W. W. Norton.
- Keating, M. 2009, Putting European political science back together again. *European Political Science Review* 1 (2): 297-316.
- Kohler-Koch, B. og F. Larat (red.) 2009, *European Multi-level Governance. Contrasting Images in National Research*. Cheltenham UK: Edward Elgar.
- Kuhn, T. S. 1964 [1962], *The Structure of Scientific Revolutions*. Chicago: The University of Chicago Press. A Phoenix Book.
- Kuhnle, S. (red.) 1986a, *Det politiske samfunn. Linjer i norsk statsvitenskap*. Oslo: Tano.
- Kuhnle, S. 1986b, Linjer i norsk statsvitenskap: institusjonell differensiering og forskningsekspanasjon. I S. Kuhnle: *Det politiske samfunn. Linjer i norsk statsvitenskap* 47-68. Oslo: Tano.
- Leftwich, A. (red.) 1990, *New Developments in Political Science. An International Review of Achievements and Prospects*. London: Edward Elgar.
- Lipset, S. M. 1963 [1960], *Political Man. The Social Bases of Politics*. Garden City NY: Doubleday Anchor Books.

- Lægneid, P. og J. P. Olsen (red.) 1993, *Organisering av offentlig sektor. Perspektiver – reformer – erfaringer – utfordringer*. Oslo: Tano.
- Maassen, P. og J. P. Olsen (red.) 2007, *University Dynamics and European Integration*. Dordrecht: Springer. Kluwer Academic Publishers.
- Mair, P. 2005, Popular democracy and the European Union Polity. European Governance Papers No. C-05-03 (<http://www.connex-network.org/eurogov>)
- March, J. G. 1997, Administrative practice, organization theory, and political philosophy: Ruminations of the Reflections of John M. Gaus. *PS: Political Science and Politics* 30: 689-698.
- March, J. G. og J. P. Olsen 1984, The new institutionalism: organizational factors in political life. *American Political Science Review*: 78:734-49.
- March, J.G. og J.P. Olsen 1989, *Rediscovering Institutions. The Organizational Basis of Politics*. New York: Free Press.
- March, J. G. and J. P. Olsen 1995, *Democratic Governance*. New York: Free Press.
- March, J.G. og J.P. Olsen 1998, The institutional dynamics of international political orders. *International Organizations* 52 (4): 943-969.
- March, J. G. og J. P. Olsen 2006, Elaborating the 'New Institutionalism'. In R.A.W. Rhodes, S. Binder og B. Rockman (red.) *The Oxford Handbook of Political Institutions*: 3-20. Oxford: Oxford University Press.
- March, J. G. og H. A. Simon 1958, *Organizations*. New York: Wiley.
- Mead, L. M. 2010, Scholasticism in political science. *Perspectives on Politics* 8 (2): 453-464.
- Mead, L. M. 2011, Reformiert die Politik-Wissenschaft. Die Misere einer Randständigen Forschungsdisziplin. *INDES. Zeitschrift für Politik und Gesellschaft*, Herbst: 126-137.
- Mill, J. S. 1962 [1861], *Considerations on Representative Government*. South Bend, IN: Gateway Editions.
- Mydske, P. K., D. H. Claes og A. Lie (red.) 2007, *Nyliberalisme – ideer og politisk virkelighet*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Norges Forskningsråd 2004, *Statsvitenskapelig forskning i Norge. Status og utfordringer. Rapport fra et internasjonalt evalueringspanel*.
- Nytt om EU-forskning 2011 (4), desember.
- Olsen, J. P. 1978, *Politisk organisering*. Bergen: Universitetsforlaget.
- Olsen, J. P. 1983, *Organized Democracy*. Bergen: Universitetsforlaget
- Olsen, J. P. 1985, Nyinstitusjonalismen og statsvitenskapen. I I. Bleiklie et al.: *Politikkens forvaltning*. 17-41. Bergen: Universitetsforlaget.

- Olsen, J. P. 1986, Reorganisering som politisk virkemiddel og statsvitenskap som arkitektonisk disiplin. I S. Kuhnle (red), *Det politiske samfunn. Linjer i norsk statsvitenskap*: 149-163. Oslo: Tano.
- Olsen, J. P. 1988, *Statsstyre og institusjonsutforming*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Olsen, J. P. 2007a, *Europe in Search of Political Order. An Institutional Perspective on Unity/Diversity, Citizen/their Helpers, Democratic Design/Historical Drift, and the Co-existence of Orders*. Oxford: Oxford University Press.
- Olsen, J. P. 2007b, Organization theory, public administration, democratic governance. *Nordiske OrganisasjonsStudier* 9 (1): 93-110.
- Olsen, J. P. 2009, Change and continuity: an institutional approach to institutions of democratic government. *European Political Science Review* 1 (1):3-32.
- Olsen, J.P. 2010, *Governing Through Institution Building. Institutional Theory and Recent European Experiments in Democratic Organization*. Oxford: Oxford University Press.
- Osborne, F. and T. Gaebler 1992, *Reinventing Government*. Reading MA: Addison-Wesley.
- Petersson, O. 2011, *Statsvetaren. Jörgen Westerståhl och demokratins århundre*. Stockholm: SNS Förlag.
- Pfeffer, J. 1993, Barriers to the advance of organizational science: paradigm development as a dependent variable. *Academy of Management Review* 18 (4): 599-620.
- Ricci, D. M. 1984, *The Tragedy of Political Science. Politics, Scholarship, and Democracy*. New Haven: Yale University Press.
- Rokkan, S. 1957, Statsvitenskap og political science. I S. Dahl (red.): *Nordisk håndbog i bibliotekundskab*: 96-102. København: A. Hassing Forlag.
- Rokkan, S. 1958, *Sammenlignende politisk sosologi. Problemstillinger og muligheter*. Bergen: Chr. Michelsens Institutt for Videnskap og Åndsfrihet, Beretninger XXI, 2.
- Rokkan, S. 1972, Forskningsstrategi. *Statsvetenskaplig Tidsskrift* 74 (1): 67-73.
- Roness, P. G. og H. Sætren (red.) 2009, *Change and Continuity in Public Sector Organizations*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Rothstein, B. 2011, *The Quality of Government. Corruption, Social Trust, and Inequality in International Perspective*. Chicago: University of Chicago Press.
- Røvik, K. A. 1998, *Moderne organisasjoner*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Røvik, K. A. 2007, *Trender og translasjoner. Ideer som former det 21. århundrets organisasjoner*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Saint-Simon, H. Comte de 1964, *Social Organization: The Science of Man and Other Writings*. New York: Harper.

- Saint-Simon, H. Comte de (redigert og introduksjon av G. I. Ionescu) 1976, *The Political Thought of Saint-Simon*. London: Oxford University Press.
- Schattschneider, E. E. 1960, *The Semi-Sovereign People. A Realist's View of Democracy in America*. New York: Holt, Rinehart og Winston.
- Schmitter, P.C. 2009, The nature and future of comparative politics. *European Political Science Review* 1 (1): 33-61.
- Schmitter, P.C. og A.T. Trechsler 2004, *The Future of Democracy in Europe. Trends, Analyses and Reforms*. Strasbourg: Council of Europe Publishing.
- Selznick, P. 1992, *The Moral Commonwealth. Social Theory and the Compromise of Community*. Berkeley: University of California Press.
- Smelser, N. J. 2012, Dynamics of American universities. University of California, Berkeley: Center for Studies in Higher Education: Research and Occasional Paper series: CSHE: 1.12 (<http://cshe.berkeley.edu>)
- Sverdrup, U. og J. Trondal (red.) 2008, *The Organizational Dimension of Politics*. Bergen: Fagbokforlaget
- Time, J. K. 2012, Må selv ta ansvar (intervju med forsknings- og høyere utdanningsminister Tora Aasland), *Morgenbladet* 13-19. 1 2012.
- Tocqueville, A. de 1945 [1835, 1840], *Democracy in America*. 2 vols. New York: Knopf.
- Underdal, A. 2007, Norsk statsvitenskap 60 år: Hvor står vi, hvor går vi? *Norsk Statsvitenskapelig Tidsskrift* 23 (3): 244-266.
- Vallès, J. M. and K. Newton (red.) 1991, Political Science in Western Europe, 1960-1990. *European Journal of Political Research* 20 (3-4): Special Issue.
- Wendt, M. og C. Åse (red.) 2010, Manifest för den gode statsvetenskapen. *Statsvetenskaplig Tidsskrift* 112 (4): Spesialnummer.
- Whyte, W. H. 1956, *The Organization Man*. New York: Simon & Schuster.
- Wolin, S. S. 1960, *Politics and Vision. Continuity and Innovation in Western Political Thought*. Boston: Little, Brown & Company.
- Østerud, Ø. 2010, Statsvitenskapen og de nordiske maktutredningene. I M. Jerneck, M. og B. Badersten (red.): *Kontraster och nyanser. Svensk statsvitenskap i brytningstid*: 568-577. Lund: Statsvetenskaplig Tidsskrift/Media-Tryck.